

Omnem, dante Deo, mundum patet esse solutum,
 Et quis, te poscens spe non dubiaque requirens,
 Desertus fuerat, vel confusus remeabat.
 Hinc ego, criminibus sat supremis vitiatus,
 Suppliciter fontem devota mente perennem,
 Alma Dei genitrix, exoro tuæ pietatis,
 Ut facias chartæ litteras extemplo nefandæ,
 Queis me subjunxi vastatoris ditioni,
 Ejus de manibus miserum me sumere rursus,
 Hinc animam formido meam quia forte misellam
143 Tempore judicii multo discrimine lædi,
 Si nunc prædoni non est abstracta feroci.

His dictis, oculis iterum vigilabat apertis,
 Et, se prosternens precibus, crebro quoque deflens,
 Jejundo trium cursus agit ergo dierum
 Post hæc e somno consurrexit mane summo,
 Invenit positam supra sua pectora chartam.
 Qua visa membris mox contremuit resolutis,
 Et grates Christo cordis reddebat ab imo,
 Atque puellari pariter Christi genitrici.

Post hæc namque die sacra feliciter orta,
 Quæ trahit a Domino nomen venerabile summo,
 Intrat in ecclesiam, populis ex more repletam,
 In qua tunc, inter sacræ solemnia missæ,
 Astantes evangelicis præsul docet orsis,
 Et, coram cunctis sacram prostratus ad aram,
 Ejusdem quoque pontificis dans oscula plantis,
 Voce palam clara narravit ab ordine cuncta
 Quæ vel mortiferis egit victus suadelis,
 Vel quæ perpetua meruit poscente puella.
 Hæc ubi composita plene retulit ratione,
 Antistes, facti tactus terrore stupendi,
 Intonat his verbis mirantis voce profusis

Cuncti gaudentes huc jam properate fideles,
 Et, pia facta Dei laudantes mente fideli,
 Credite jam Dominum, propria pietate benignum,
 In letho delectari nunquam scelerosi,
 Sed plus conversis vitam dare velle futuram.
 Eia, dilecti fratres, intendite cuncti,
 Quam pie precantes Dominus tollerat bonus omnes,
 Quos scit converti, post tristia facta piaculi.
 Quis non miretur, quis non supplex veneretur
 Laudandam multam dulcis Christi pietatem,
 Illum quærentes semper qua sublevat omnes?
 Qui jam criminibus miserans parcebat et hujus,
 Ipsius illustris precibus, sanctæque parentis,

A 144 Per quam naturæ perit maledictio nostræ,
 Et per quam mundo venit benedictio cuncto.
 Hinc memor esto, Dei Genitrix sanctissima, nostri,
 Qui te mente, fide, voto laudamus et ore,
 Quo pius ipse gregem pastor servare fidelem
 Dignetur, veteris depulsa fraude draconis.
 At nos exiles, nulla virtute potentes,
 Te semper regis mater non tacta perennis,
 Ac de te genitum Regem Dominumque polorum,
 Efferimus crebris, conclamantes simul odis,
 Peccato noster moriens periit quia frater,
 Sed, postquam periit, per te, sacra Virgo, revixit.

His dictis, chartam comburebat maledictam,
 Et mox mysterium missæ peragit studiose.
 Hoc ubi complevit, miro splendore refulsit,
B Instar surgentis Phœbi, facies vice domni,
 Quo mentis splendor lucens, animæ quoque candor,
 Ejus per faciem monstraretur rutilantem.
 Hinc astans populus, nimia formidine tactus,
 Altithrono grates cœpit resonare tonantes,
 Cui placuit monstrare viri meritum venerandi.
 Ipse quidem, sacrum repetens extemplo locellum,
 In quo cœlestis donum meruit pietatis
 Frangi vi adversa fragilis valetudine carnis,
 Per spatiumque trium morbo crescente dierum,
 Exemptus corruptibilis de carcere carnis,
 Spiritus, ætheream plaudens ascendit ad aulam.
 Auxilio sanctæ fultus dominæque Mariæ.
 Scilicet extinctum corpus, nisu populorum,
 Ipso rite loco tumulatur honore supremo,
C In quo nactus erat veniam, quam flendo rogabat.

Talis erat desperati nec non scelerosi
 Finis, qui proprium didicit deslere reatum,
 Et se condignis studuit punire lamentis.
 Hinc laus et virtus Christo per sæcula cuncta,
 Humani veterem generis qui straverat hostem,
145 Plasma suæ dextræ rapiens serpentis ab ore,
 Ipsius et dulci constet lux alma parenti,
 Quæ pie solamen misero jam contulit, Amen.
 Unicus Altithroni Genitus retro tempora mundi,
 Qui, miserans hominis, descendit ab arce Parentis,
 Et carnis veram sumpsit de virgine formam,
 Virginis ut justum primæ sedaret amarum,
 Consecret appositæ nobis pia fercula mensæ,
D Has faciendo dapes gustantibus esse salubres.
 Quod sumus, et, quod gustamus, vel, quicquid agâ-
 Dextera Factoris benedicat cuncta regentis! [mus

HISTORIA

DE CONVERSIONE DESPERATI ADOLESCENTIS SERVI

Proterii

PER SANCTUM BASILIUM.

Offert Hrotsuitha librum Gerbergæ abbatissæ suæ.

En tibi versiculos Gerberg fero domna novos
 Jungens præscriptis carmina carminulis.

Qualiter et veniam meruit scelerosus amandam,
 Congaudens modulis succino dactylicis.
 Spernere quos noli, nimium cum sint vitiosi,
 Sed lauda miti pectore facta Dei.

PRÆFATIO IN PROTERIUM.

Qui velit exemplum veniæ comprehendere certum,
 Nec non larga Dei pietatis munera magni,
 Pectore versiculos submisso perlegat istos,
 Nec fragilem vilis sexum spernat mulieris,
 Quæ fragili modulos calamo cantaverat istos ;

A Sed mage cœlestem Christi laudet pietatem,
 Qui non vult dignâ peccantes perdere pœna,
 Sed plus perpetuæ conversos reddere vitæ.
 Gaudens gaudebit, quod, verum stare, probabit,
 Quisquis præsentem perscrutatur rationem.

ARGUMENTUM

146 Erat vir quidam nobilis, Proterius nomine, Cæsariensis civitate, in Asia Minori, antissimus. Is filiam speciosam et unicam habuit, quam castitati devovit. Erat illi servus delicatus, qui, amore puellæ correptus, Magum adibat, super connubio puellæ consulens. Is respondit se velle puellæ animum implere, et amore suo insanam reddere, si se suamque animam diabolo devoveret. Annuit servus, datoque chirographo dæmoni, puella potitur, nuptiæ celebrantur. Postea autem quam puella comperit illum diis manibus devotum, matrimonii divortium petit, in ecclesiam ducit, et a sancto Basilio chirographus a dæmone repetitur, ille fidei Christianæ et Ecclesiæ restituitur.

SEQUITUR HISTORIA.

Tempore, Basilius quo, vir virtutibus almus,
 Rexerat Ecclesiam justo moderamine sanctam,
 Sedem rectoris sortitus Cæsariensis,
 Vir satis illustris degebat partibus illis,
 Nomine Proterius, comes plebi venerandus,
 Nobilitate potens, opibus rerum quoque pollens.
 Unica feminei sexus proles fuit illi,
 Nec alius substantiole mansit sibi magnæ
 Heres, quam certe tenero dilexit amore
 Affectuque pio, nec non pietate paterna
 Optans, plus animam natæ, nunquam morituram,
 Ornari gemmis perfectæ virginitatis,
 Quam corpus pompa mundi mortale caduca.
 Curavit sacris ipsam sociare puellis,
 Quæ, consignatæ Christo velamine sacro,
 Cœnobii claustris pariter servantur in artis.

Doctor sed scelerum, qui decepit protoplastum,
 Detestando viri votum laudabile justum,
 Ipsius proprium fecit fervere servum
 In supra dictæ dementer amore puellæ.
 Qui nimis infelix, spiculis perfossus amoris,
 Quo magis ardescit, tanto plus corde calescit.
 Indignum se conjugio meminit quia tanto,

147 Nec audet nudare novum cordis cruciatum.
 Tandem namque magum quærens invenerat unum,
 Secretum cui mœstitiæ monstravit amaræ,
 Promittens illi non parvi dona lucelli,
 Si teneram proles mentem proprii senioris
 Ejus servili jam conglutinasset amori,
 Cui mox perversus fraudis dicebat amicus.
 Nam fateor tantæ non me valetudinis esse,

B Ut servo propriæ jungam consortia domnæ.
 Sed, si rite meo satagis parere magistro,
 Qui princeps æternarum constat tenebrarum,
 Ipse potest certe complere tuum cito velle,
 Si post hæc Christi numen non vis venerari.
 Cui male cæcatus bacchanti corde misellus
 Se consensurum monitis promiserat istis.
 Tunc magus iste suo mandat scribenda ministro
 Princeps inferni, regnator magne profundi,
 Concede ergo tuos semper tentare ministros,
 Si possint aliquos, fontis baptismate lotos,
 Assignare tibi, subtractos de grege Christi,
 Ut, quæ te sequitur, semper pars multiplicetur.
 Hinc tibi namque virum misi gaudens satis istum,
 Ejus propositum, quo, mox complendo secretum,
 C Ipsum discipulum facias tibi rite futurum. [tam,
 Hanc, ita perscriptam, misero dederat quoque char-
 Supra gentilis tumulum, sub tempore noctis,
 Stans, erebi domino supplex, dicens, dabis illam.
 Quapropter, domini natæ complexibus uti
 Si cupias, licito Christum prius ore negato.
 Quod mox præceptum mente amplectens male sua-
 [sum,

Gaudens tendebat, qua se magus ire jubebat,
 Auxilium veteris supplex orando draconis,
 Interitum præbere suis qui tentat amicis.
 Nec mora, tartarei cursim venere ministri,
 Errantemque satis læti duxere maligni
 Mox ad concilium cludere tenebricolarum,
148 Illic inventor sceleris, cunctæ quoque fraudis,
 D Damnandus damnandarum princeps legionum,

Consedit medius, corvino milite septus,
Tendens incautis laqueos clam calliditatis,
Nec non insidias evolvens ante repertas,
Inquirat, scelerum faceret quid quisque suorum.

Scilicet, ut litteras perscrutatur sibi missas,
Utitur his verbis, frendens velut ira leonis,
Pterterendo virum sæva ratione misellum:
Nunquam Christicolæ permansistis mihi fidi
Sed mox ut vestrum complevi velle jucundum,
Protinus ad vestrum fugistis denuo Christum,
Me detestando penitus post munera tanta,
Credientes talis certe Christum pietatis,
Ut veniam nulli vellet tardare petenti
Reddere, conversum respuit nec post scelus ullum,
Christicolisque datum Christi baptismum sacram.
Scilicet, et mecum te velle, fatere, per ævum
Pœnis inferni permansuris cruciari. [iam.

Hincque tuis manibus scriptam mihi porrige char-
Ostendam citius quantum possit mea virtus.

His mox infelix servus monitis male captus,
Scribebat proprium ridenti pectore damnum,
Interitusque sui causam tetro dedit hosti.

Qui mox, damnando nimium gaudens super illo,
Læto tartareos emisit corde ministros,
Virginis ut miseræ mentem facerent in amore
Incesto, proprii citius fervere servi.

Et mens blanditiis fragilis pulsatur amoris.
Exclamat subito magna de stirpe creata,
Optans præstari sibimet consortia servi,
Atque patri proprio perfudit talia verba:
Jam miserere tuæ, genitor dulcissime, natæ,
Et citius meme juveni, quem diligo, trade,
Ne moriar tristis, languens per lædia cordis.
His pater auditis, lacrymis dicebat amaris:

149 Heu! heu! quid pateris, veluti spes unica
[patris?

Dic, rogo, quis verbis te decepit male blandis?
Vel, quis blanditiis circumvenit simulatis?
Nonne, tibi patriam reddi cupiendo supernam?
Sponsò cœlesti Christo te denique vovi,
Hunc casta solum coleres quo mente per ævum,
Illius et laudes cum cœlicolis resonares,
Addita virgineis, mortis post vincula, turmis?
Et tu lascivo fervere amore famelli!
At nunc submissa, soboles mea, voce rogabo,
Finem stultitiæ pergas ut reddere tantæ,
Ne genus omne tuum male confundas generosum,
Si tamen incepto tentas durare maligno
Turpiter absque mora paries, dulcissima pro.es.

Quæ nam, consilium penitus spernendo paternum,
Vultu mordaci proprio dicit genitori:
Si complere meum tardabis denique votum,
Comperies, claram citius prolem morituram.
Tunc senior, non sponte, minis devictus amaris,
Tradiderat sobolis servo consortia dulcis
Condonans substantiolam pariter pretiosam
Ipsis, hinc animo natæ dicebat amaro:
Infelix non felicis tu nata parentis,
Tu decus atque dolor matris temet parientis,

A Totius et nostri generis confusio turpis,
Congaudes jam nunc servo misere tibi caro,
Et post æternis pœnis mœrens capieris

Tali conjugio, Satanæ cum fraude peracto,
Condoluit Christus, mundi Salvator amandus,
Quos pius effusa salvavit sanguinis unda,
Hostis subdiri vinclis captos retineri,
Et placet auxilium lapsis præstare benignum.

Scilicet erranti mox narratur mulieri
Quod non catholicus fuerit conjux miser ejus,
Nec limen templi vellet pede tangere sancti,
Se quia serpentis juri tradebat avari.

150 Sacra negans sectæ fidei, nomen quoque
[Christi.

Quæ, se deceptam cognoscens esse misellam,

B Auribus intentis ut sensit verba loquentis,
In terram cecidit, membris tremefacta solutis,
Eruit et proprios summo de vertice pilos,
Nec non verberibus pulsavit sedulo pectus,
Cum lacrymis tales spargens super æthera voces:
Quisquis prædulces non vult audire parentes,
Nunquam salvatur, quod in hac ratione probatur.
Heu! heu! splendorem diei cur nata recepi,
Vel, cur continuo non sum concessa sepulcro,
Infelix foveam caderem ne mortis in atram!

Hæc dum tristitia dicebat continuata,
Conjux illius subito venit scelerosus,
Et de se falsas juravit res fore dictas.
Quæ mox constanti respondet voce neganti:

C Si reus ingentis culpæ jam denique non sis,
Lætus ad ecclesiam mecum cras pergito sacram
Illic et sanctæ celebrans solemnia missæ.
Qua mox devictus justa ratione misellus,
Causam commissi narravit namque piaculi.
Illaque, mollitiem jam deponens muliebrem,
Et sumens vires prudenti corde viriles,
Mox ad Basilium currebat namque beatum,
Nec non vestigiis coram prostrata sacratis,
Utitur his verbis, turbato pectore fuis:

Sancte Dei, clemens nobis succurre misellis,
Et trabe de tetrus sævi nos faucibus hostis,
Qui nostras fragiles jactat se perdere mentes.
Cumque modum culpæ denudavit sibi tantæ,
Vertitur ad servum præsul Domini scelerosum,

D Accepit verbis illum rogitare benignis,
Post scelus ad Christum vellet si vertere sensum.
Qui, se salvari desperans, dixerat illi,
Si posset fieri, voluissem mente libenti,
Sed restat menti sceleris res facta volenti

151 Me quia per litteras hosti dederam male
[scriptas,

Et nomen Christi cæcato corde negavi.

Ad quem vir Domini: Curam tibi fingere noli,
Ceum tibi sit veniæ penitus spes dempta petendæ.
Unicus ergo Patris, judex mitissimus orbis,
Ad se conversum qui nunquam respuit ullum,
Si desles culpam, gaudet præstare medelam;
Hinc jam mortiferum peccati linque profundum,
Nec non ad certum pietatis confuge portum,

Ad se tendentes qui salvos suscipit omnes.
 His igitur miserum monitis correxit homullum,
 Nec non sponte sua nigro conclusit in antro,
 Illic ut sordes licito defleret enormes
 ost tres ergo dies iterum veniebat ad illum,
 Inquirens talem si posset ferre laborem?
 Qui, lassus nimium, verbis responderat istis:
 Pœnas spirituum patior vix namque nigrorum,
 Me quia continuis attrahunt namque flagellis,
 Atque petunt jaculis lapidum sæpissime duris,
 Insuper opprobriis opponunt semper amaris.
 Quod non invitus pridem, sed gratis, adirem
 Illos, ipsorum sine vi me dans ditioni.
 Tunc animæ medicus languescentis, bene doctus,
 Lassatum refici jussit, statimque recessit.
 Post tempus parvum veniebat denique rursum,
 Quærens obscuro quid tunc pateretur in antro?
 Qui dixit: Certe melius valeo, Pater alme,
 Longius horribiles tantum quia sentio voces.
 Hinc præsul, lætus secreto pectore factus,
 Egreditur, juxta morem faciendo priorem.
 Tandem post spatium veniens quadraginta dierum,
 In queis peccatum lapsus deflevit amarum,
 Invenit lætum, quem credebat fore mœstum.
 Et, cum lætitiæ miraretur sibi charam,
 Peccator, lacrymis jam mundatus bene largis
 Ut certus veniæ, sancto dicebat, amandæ:
152 Spero quidem, per te me salvari, Pater alme,
 In somnis quia te vidi luctamen inire
 Pro me cum sævo nec non serpente maligno,
 Quem tu vicisti subito virtute superna.
 Auribus intentis ut sensit verba loquentis
 Antistes, laudem Christi cecinit pietati,
 Extraxitque loco captivi membra nigello,
 Et loca in propria noctis sub tempore cella,
 Quæ fuit ecclesiæ lateri conjuncta sacratæ,
 Illic et plebem jussit coire fidelem,

A Ut pariter preculis pernoctarent studiosis,
 Quo bonus errantem, per consuetam pietatem,
 Pastor ovem turmis proprii junxisset ovilis.
 Ortus cumque nigras noctis sol expulit umbras,
 Dextra prædicti comprehensa, præsul, homulli,
 Intrat in ecclesiam, secum quoque duxerat ipsum.
 Ut limen sacris tetigit venerabile plantis,
 Adfuit insidiis latitans clam dæmon amaris,
 Attraxitque virum magna vi denique sursum,
 Illius arrepta secreta fraude sinistra,
 Ad quem Basilius, forti mandamine functus:
 Improbe fur, Regis facturam redde perennis,
 Et furto captam victus cito desere prædam.
 Cui mox communis cunctorum dixerat hostis,
 Perversis vacuas implens latratibus auras:
B Cur satagis proprium mihimet vi tollere servum,
 Qui sua sponte meis submisit colla catenis?
 Chartam percerte, mihimet quam reddidit ipse,
 Tempore judicii Christo monstrabo futuri.
 Cui sanctus rursum reddebat tale responsum,
 Ipsius Christi præcepto, judicis æqui,
 Reddere litterulas, spero, te protinus ipsas.
 His igitur dictis, oravit turba fidelis
 Altithronum preculis, devoto pectore fuis,
 Fidum pastorem quo confortaret in hostem.
 Nec mora, de summo cecidit scriptura dolosa.
153 Ante pedes sancti nec non pastoris amandi.
 Tunc plebs, corde pio gaudens cum præsule digno,
 Sparsit adusque polum voces cum carmine laudum,
 Collaudans Christum, solita pietate benignum,
C Qui captum veteris retraxit ab ore leonis.
 Nos quoque plaudentes, spargamus ad æthera voces,
 Laudantes Dominum ridenti pectore Christum,
 Quo nobis talem clemens veniæ tribuat spem.
 Ipsi namque decus soli, victoria, virtus,
 Laudum cantamen maneatque perenniter. Amen.

HISTORIA

PASSIONIS SANCTI DIONYSII EGREGII MARTYRIS.

ARGUMENTUM.

Dionysius, Atheniensis philosophus, Ægyptios vates, scientiæ astrorum gratia, adit, a quibus cum edoctus esset, defectumque solis sine lunæ interpositione hora passionis Dominicæ observasset, Athenas rediens, ignoto Deo, ut Lucanus ait,

Ignoti Judæa Dei. . . . Et dedita sacris

aram inter simulacra Atheniensium erexit. Quam cum apostolus Paulus vidisset, auctoremque dedicatæ aræ inquisisset, Dionysium, philosophum, comperit, quem ad fidem convertit, et in præsulem Atheniensem ordinavit. Qui, dum per visionem apud Polycarpum presbyterum animatus ad martyrium fuisset, ad Clementem, primum post Petrum papam, Romam venit. A quo cum legationem Evangelii prædicandi gratia, ad Galliam et Parisios accepisset, a Sisinnio, præsidè Galliarum, tempore Domitiani, cum sociis martyrio coronatur, efficacique suæ sanctitatis documentum reliquit, dum, capite plexus, truncus e put ad destinatum se ulturæ locum per duas leucas portavit.